

Котловий С.А. Соціалізація особистості в дозвіллевій діяльності / С.А. Котловий // Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній навчальний заклад – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад : зб. наук. праць матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 квітня 2017 р., м. Київ, Національний авіаційний університет / наук. ред. Н. П. Муранова. – К. : – НАУ, 2018. – С. 133-135.

УДК 316.454

Сергій Котловий, м. Житомир

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В ДОЗВІЛЛЕВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В статті розглядається нова технологія успішної соціалізації особистості як через дозвіллеву діяльність. Визначено функції дозвілля, розкрито погляди на дозвілля вітчизняних та зарубіжних науковців, а також охарактеризовано основні закономірності дозвіллевої діяльності, які успішно впливають на соціалізацію особистості.

In the article the new technology as the successful socialization through leisure activities. The functions of leisure, entertainment reveals views on domestic and foreign researchers, and describes the basic laws of leisure activities that affect the successful socialization.

Ключові слова: *дозвіллева діяльність, закономірності дозвіллевої діяльності, особистість, соціалізація, функції дозвілля.*

Keywords: *leisure activities, leisure activity patterns, identity, socialization, entertainment features.*

На кожному з етапів історичного розвитку педагогіки значну увагу приділяли процесу соціалізації особистості. Відповідно до розуміння сутності самого поняття, кожен вчений пропонує свої ефективні механізми та чинники успішної соціалізації. На нашу думку в час швидких соціально-економічних та інформаційних перемін сучасні діти потребують нових технологій ефективного входження в життя в суспільство. Однією із таких інноваційних форм, на нашу думку, є дозвіллева діяльність.

Дозвілля виконує різні функції, відповідаючи соціальному замовленню суспільства, потребам, бажанням та інтересам окремої особистості. В науковій літературі з питань дозвілля, проблема його функцій набула належне філософське, педагогічне, культурологічне розкриття.

Організацію дозвіллевої діяльності в Західній Європі та США, її функції, досліджує російський вчений Кротова Ю. Аналізуючи педагогіку дозвілля в англоамериканських країнах, науковець пріоритетними визначає такі її функції: рекреаційну, розважальну, фізичного та духовного розвитку особистості. Водночас, Кротова Ю. вказує на важливість таких функцій, як психологічна, пізнавальна, естетична, комунікативна та компенсаторно-творча. Всі вони відповідають орієнтації англо-американських відвідувачів на активний відпочинок та успішну соціалізацію.

Варто підкреслити, що останнім часом в зарубіжних країнах спостерігається тенденція до зближення культурної, соціальної, освітньої сфер суспільного життя, що відповідно позначається й на дозвіллевій сфері. Дозвіллеві заклади не обмежуються у своїй роботі організацією відпочинку та розваг, хоча рекреаційна функція й залишається провідною. Проаналізувавши стан дозвілля в зарубіжних країнах, можна стверджувати, що головними соціальними функціями дозвілля є рекреаційна, комунікативна, соціальна, творча, ціннісно-орієнтаційна, пізнавальна та виховна [1; 2].

Педагогічні завдання реалізуються з урахуванням інших функцій (розважальної, відпочинку тощо) і не підкреслюються без зайвої потреби. Адже члени будь-якого дозвіллевого об'єднання відвідують його не для того, щоб їх виховували, а для задоволення своїх творчих інтересів, потреб у культурному спілкуванні, цікавому відпочинку. Тому завдання, програми, регламент роботи кожна дозвілева організація виробляє самостійно, залежно від специфіки своєї діяльності, складу учасників, їх кількості. Вона реалізує виховну функцію з урахуванням соціально-психологічних особливостей своїх членів, їх запитів та інтересів. Тому й процес виховання особистості має латентний характер і органічно накладається на процес самовиховання. У протилежному випадку

адміністративне нав'язування дозвіллевих заходів, заорганізованість, перебільшена регламентація, призводять до відчуження людини від інституційованих дозвіллевих об'єднань. Саме в цьому, на нашу думку, прихована одна з найголовніших причин, безумовно, відчутного зниження престижу українського дозвіллевого закладу в очах широкої громадськості, особливо молоді.

Визначення основних функцій дозвілля дозволяє правильно окреслити головні напрями дозвіллевої діяльності, конкретизувати його завдання, піднести його соціальну значимість. Сукупність функцій відбиває основний зміст дозвілля, сутність видів дозвіллевої діяльності.

Необхідно зазначити, що рівень розробки даного питання не дозволяє наполягати на запропонованому переліку функцій дозвілля як такому, що не вимагає змін та доповнень. Функціональна спрямованість дозвілля залежить від потреб суспільства, загальних та специфічних ознак дозвілля, потреб окремої особистості, які стимулюють активність індивіда у соціальному житті. Функції дозвілля визначають його рівні:

- ◆ пасивний відпочинок як найпростіший рівень дозвілля, що не має перспективних цілей, дозволяє звільнитися від виробничої перевтоми, побути у спокої, психологічно розслабитися; пасивне дозвілля є складовою життя людини;

- ◆ розважальне дозвілля включає прогулянки, спортивні та видовищні шоу, відвідування театрів, ігри, рекреаційні заходи і сприяє емоційній та фізичній розрядці; розважальне дозвілля вимагає від людини певної підготовки, вольових зусиль, застосування фізичних та психічних сил;

- ◆ пізнавальне дозвілля передбачає активну участь людини у дозвіллевій діяльності, спілкування в хобі-групах, з однодумцями, формує світогляд людини, розвиває її духовний світ, соціальні зв'язки та творчі уподобання;

- ◆ творче дозвілля характеризується духовною насиченістю, соціальною активністю, сприяє культурному збагаченню, створенню нових духовних цінностей [3].

Результативність та ефективність дозвіллевої роботи визначається рівнем розвитку та функціонування дозвіллевих інститутів, обґрунтованістю вибору змісту й технологій роботи з населенням, врахуванням потреб, інтересів, мотивів дозвіллевої поведінки людини. Найповніше відображають характер та сутність соціального зв'язку на дозвіллі закономірності дозвіллевої діяльності.

Визначення та аналіз закономірностей дозвіллевої діяльності як істотних, логічних форм знання, зумовлюють результативність дозвіллевої роботи в цілому. Ускладнює цей процес міждисциплінарний характер дозвілля, необхідність статистичної обробки значної кількості емпіричної та практичної інформації.

Закономірності дозвілля полягають в тому, що:

- дозвіллева діяльність здійснюється у вільний для людини час, надає свободу вибору дозвіллевих занять та участі в них, зміст дозвіллевої діяльності нерегламентований і не запрограмований;

- багатоманітність видів дозвіллевої діяльності, синтетичність та великий діапазон, дозволяють інтегрувати різні види дозвіллевої діяльності, створюють підвищені (порівняно з іншими складовими соціально-культурної діяльності) можливості для вияву й розвитку творчого потенціалу людини, залучення до кращих досягнень світової культури;

- міжособистісне культурне спілкування на дозвіллі посилює привабливість дозвіллевої діяльності для людини і відкриває можливості для розвитку культури особистості;

- самодіяльна й ініціативна основа дозвіллевої діяльності передбачає активну участь особистості в дозвіллевих заходах; якщо зміст дозвіллевої діяльності неадекватний інтересам та потребам особистості, можливості дозвілля лишаються нереалізованими і не впливають на творче розкриття особистості;

- дозвілля створює умови для духовного розвитку особистості, обміну, засвоєння та створення нових духовних цінностей;

- дозвілля є засобом соціалізації особистості; завдяки участі в дозвіллевій діяльності особистість засвоює досвід суспільства, його цінності, накопичує соціальні знання та норми поведінки.

На сучасному етапі розвитку дозвіллевої сфери зарубіжжя формується нова система принципів дозвіллевої діяльності, зумовлена економічними, соціальними, культурними, політичними процесами в суспільстві. На відміну від закономірностей, принципи дозвіллевої діяльності відбивають ті вимоги, що висувуються суспільством перед дозвіллевою сферою для успішного виконання суспільного призначення дозвілля.

Принципи становлять теоретичні, соціальні, культурні, політичні, організаційні засади, на яких ґрунтується дозвіллева діяльність [3]. Зарубіжні вчені визначають такі загальні принципи дозвіллевої діяльності:

- системність як цілеспрямована, системна організація дозвіллевої діяльності з метою раціонального використання вільного часу, розвитку соціальної активності та індивідуальної ініціативи людини, відволікання її від асоціальної поведінки;

- добровільність як певна незалежність дозвілля, відсутність регламентації з боку держави та інших структур, вільний вибір людиною дозвіллевих занять;

- диференціація як врахування особливостей різних верств населення, умов праці, професійних інтересів, вікової специфіки, статевих ознак, рівня духовного розвитку особистості;

- доступність та якість дозвіллевих послуг як задоволення потреб і запитів клієнтів дозвіллевого закладу, систематичне вивчення їхніх бажань, прогнозування розвитку дозвіллевої сфери;

- відповідність дозвіллевих послуг місцевим умовам - соціально-демографічним, економічним, культурно-освітнім, політичним, практичній діяльності людини.

Однак провідним у дозвіллевій діяльності вважається принцип інтересу, що означає врахування інтересів особистості, сприяє не лише їх задоволенню, а

й пробудженню нових потреб і запитів, формує нові духовні цінності. Принцип інтересу передбачає відповідність дозвіллевого заняття нахилам та уподобанням особистості. Принципи та функції дозвіллевої діяльності постійно змінюються, що пояснюється змінами та розвитком суспільного життя. Особливо це стосується положень та завдань, пов'язаних з ідеологією та культурною політикою конкретної держави.

Важливу роль в усвідомленні соціальної сутності дозвілля відіграє визначення функцій дозвіллевої сфери. Функції дозвілля відтворюють потреби суспільства, закономірності суспільного розвитку, природу дозвілля, мають на меті максимально залучити особистість до дозвіллевої сфери, сприяти розвитку її самостійності, ініціативи та активності.

В зарубіжних країнах спостерігається тенденція до зближення культурної, соціальної, освітньої сфер суспільного життя, що відповідно позначається на дозвілєвій сфері. Хоча рекреаційна функція лишається провідною, дозвілєві заклади не обмежуються у своїй роботі організацією відпочинку та розваг.

Головними соціальними функціями дозвілля є: комунікативна, рекреаційна, творча, соціальна, ціннісно-орієнтаційна, пізнавальна та виховна. Функції дозвілля визначають його рівні: пасивне, розважальне, пізнавальне, творче дозвілля.

Загальними принципами дозвіллевої діяльності є: системність, добровільність, диференціація, доступність та якісність дозвілєвих послуг, їх відповідність місцевим умовам, принцип інтересу.

Визначення основних дозвілєвих функцій дозволяє правильно окреслити головні напрями дозвіллевої діяльності, конкретизувати її завдання, тим самим посилюючи її соціальну значимість. Принципи та функції дозвілля не є стабільними, вони змінюються відповідно до культурно-історичних умов і залежать від соціальних, ідеологічних, політичних та економічних чинників конкретної держави.

Література

1. Доронкина Е.Г. Теория и практика организации рекреационной деятельности в США : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Е.Г. Доронкина. – М., 1990. – 219 с.
2. Дюмазедье Ж. Досуг как сфера духовной деятельности. / Ж. Дюмазедье – М. : Книга, 1987. – С.78-95.
3. Кротова Ю.Н. Становление и развитие педагогики досуга в США и Великобритании: Дис... д-ра пед. наук : 13.00.05 / Ю.Н. Кротова. – СПб., 1994. – 250 с.